

NYÜVÉS

BRASNYÓ ISTVÁN

Az amerikai narancslekvár a hihetetlenül émelyítő ízével, a sárga zselének az az undorító villogása; azután ott volt a karácsony a karácsonyfa talpával, szépen kereszt alakba állítva – ennek a szagát hurcolásza magával minden teremtet lélek: fenyőfa, mézespálinka; gondoltam, ha ebből majd én egyszer becsületesen föltöltöm magamat. . . Inkább ez állt közelebb a lelkemhez, mintha máris harangot kondított volna bennem. . . Én fölfedeztem Amerikát!

Azok meg jöttek, és aztán vezettek. Izmosak voltak, inasak, gyors, szinte sebes mozgásúak, magam pedig idegen az ilyesmitől, inkább beteges, mint a repedt fazék. Vödöröt vittek, tele fekete festékkel, és ha belenyomják a fejemet, biztosan belefúltam volna. Vitték a vödöröt, és mindegyik kapu előtt megálltak velem, letették, majd a magukkal hozott számformák közül a meglévő mellé újat választottak, s ezeken keresztül a kapura egy számot festettek a kopott szőrű pemzlijükkel. A festék búzlótt, én meg haladtam ezekkel a csepegtetőkkel és csorgatókkal; ahol megálltak, a földön körös-körül látni lehetett a csillogó, fekete pöttyeket, amelyeket az ecsetről csaptak le. Arra gondoltam, a legjobban tenném, ha elmaradnék a közelükből, ám nyomban fölismerték e szándékomat, s eget verő hangon már kiáltott is valamelyikük:

– Pecs! Ha elmaradsz, megrágnak a kecskék!

Épp engem rágnak majd meg a kecskék, amikor mindig szakállt szerettem volna magamnak! Különb is kedveltek, ahogyan csak egy sóbálványt kedvelhettek volna: nyomban nyalni kezdtek, s ha futottam tőlük, szaladtak utánam, hogy csak úgy rengett és zihált a szakadt horpaszuk.

De csak vonszoltak magukkal azzal a sötét festékkel együtt, amely sehogyan sem akart fogyatkozni, pedig már az üres telkek kerítéskarójára is festettek páratlan, háromjegyű számot. Az utca nevét nem tudtam, és nem is voltam rá kíváncsi, pedig világos dolog volt, hogy végül azt is ki fogják írni, falfelületre, elérhetetlen magasságba, egymás nyakában ülve. Nem kedveltem az elfoglaltságukat, olyan volt épp, mintha a karácsonyi misén kellene ácsorognom, ami-

kor már semmi sem tudja lekötni a figyelmemet, tekintve, hogy megjártam a kórust, és a gyóntatószék homályába is benéztem.

Már csupán a harangok lettek volna hátra, ugyanolyan elérhetetlen magasságban, akár a karácsonyfa üvegcsengettyűi, ezek elképzelt vézna meg amazok – az igazi harangok – öblös, egyrészt csendülése, másrészt kondulása, azzal, hogy az utóbbiaké oly elszánt, mintha zsineget ráncigálnának az ember két fülén keresztül. Ez volna közvetlen közletről. Itt meg ez a hihetetlen mennyiségű, makacs színű festék, szinte a levegőre rakódva, nagy, zilált foltokban, ahogyan képelem, és ez nem karácsonyi hófelhő, melynek szele kinn kaphatja a szárnyasokat, és szempillantás alatt földülja a baromfiudvart, hanem valami lényegbevágó, ördög ellette kence, amit a józan ész még papíron is visszautasít; ám ezek nem tágitottak a festék mellől, mintha döntő számadásra készülének, és nem létezne olyan szám, amelyet nem tudnak a kliséikből kihozni, és akárhova odamázolni.

Ez az egész olyan volt, mintha egy csomó ember rángatózna az égbolt szürkellő lemeze előtt, és ezeknek is csak jórészt a körvonala: szél sem lengethetné különben a porhüvelyüket! Mintha össze akarná őket mosni, kezüket-lábuikat összegubancolni, egyetlen hegyes- és tompaszögkekből álló konstrukcióvá szerkeszteni, hatalmas, eleven bogánccsá, amit a föld ezentúl a kérgére tűzve viselhetne, vagy csak görgetné a horpaszaiban, északról dél felé, széliránt vagy szembe a széllal. Egy ilyen szörnnyeteg ha egyszer elindulna!

S ezek mintha védekezni szeretnének az ilyesmi ellen: váratlanul terjedelmes, sötét foltokat mázolnak maguk elé, előre vagy a semmire sem vetülő, képzelt árnyékukat, hogy ezekben vagy ezek mögött lapuljanak meg, pedig rajtuk ám a szemem! Talán a megnyúlt pupillájú kecskeszemem, miközben rozsdás sisakom alatt sarjadni érzem szarvaimat. . .

Vagy az egészet nem is én érzem így, hanem éppen ők, akik magukkal vonszolnak, hogy ilyesféleképpen érezhetik a teljes, dugába dőlő vállalkozásukat, amelynek immár nincs neve, nem él róla elképzelés, csupán a homályosság van vele kapcsolatban, amely hirtelen zuhan le, hogy szinte kívül rekedek rajta, kimaradok belőle, számozatlan kapu felé veszem utamat, és most semmit sem kiáltanak utánam, mint akik nekilátak kérődni és nyelni a szürkületet.

Folyóka fahídján megyek át: hát az elképzelhetetlen, hogy én ebbe belevesszek! Azok meg talán egymást festik már ezóta, lötytyintik a festéket, mintha valami érzékszervüket vetnék el maguktól, hogy, utolérve, majd érzékeljenek vele – mit? Engem? Egymást? – Szóval, én a fahídról nézem ezt, pedig láthatnának, ha akarnának, mert se korlát, semmi, pusztá a híd síkja, akár az égalj. És most nem is kiáltanak semmit. Még azt sem, hogy A fülét! A fülét kapd el! – egymás fülével vannak elfoglalva.

Vagyis mijüket látni? Már jóformán semmijüket vagy semmijüket sem. Minden egyformán fekete. Karácsony van, mondtam már? Itt múlik el az álmom, a fahídon. Habár még ácsoroghatok egy keveset.

A festék szintje, érdekes, nem alulról emelkedik, hanem fölülről, az ég tete-

jéről csorog, girbegurba ereken tart lefelé, s azután lenn kezd lassan, egyenletesen gyülemelni, akár valami félrebillentett edény fenekén – de hiszen ez a földkerekség! –, amelynek nyugati pontját valami világlóás súlyosan húzza lefelé, elveszett dolog, pórul járt nap, habár épségben megúsztam.

Várnak engem valahol? Hitegetnek pulykacombbal? – Majd mindjárt megmondom, hogy mivel! – mondanák azok az ecsetelők, pedig ez egyáltalán nem igaz. Csak fényre érjek ebből a sötétségből, fekete alapozásból, portrém viszájából – hogy az majd olyan lesz, mintha nézőközönség felé fordulnék egy festményen, amelyen már réges-rég befejezték arcom és orrlukaim ecsethegygel való csiklandozását, vagy csak egyszerűen félbehagyták körvonalaim adjusztálását, ami végeredményben egyre megy, mert nem az arcvonásaim alapján megalkotott mű minőségéről van szó, hanem kifejezetten rólam:

– Ez oszt igen! – szusszantana rám a sógor, a bácsika, vagy nem is tudom, melyikük. Ketten ülnek az ágy szélén, egyik az egyik végén, a másik meg a másikon. A sógor, az a soványabbik, hosszú fogú és Hitler-bajszos. A bácsika borotvált képű, vagy éppen ősz borostás, nem tudom. Mit kell azon csodálkozni, hogy nem kedvelik egymást? Én, például, egyikőjüket sem kedvelem kimondottan, mégis számba veszem őket.

Nem áll szándékomban kifejezetten azt állítani, hogy aligha lehet itt keresnivalójuk, távol hazulról, szenteste, ha nem tévedek. Az meg, hogy tévedjek, szinte ki van zárva. Láttam az ég elszíneződését, firniszes, kései, sötétbe szakadt tónusú ragyogását. Úgyhogy most kinek higgyek? Ha egyszer mostanra elakadt a betlehemesek járása. Eredetileg alighanem azoknak a kezére adhattak vagy gondjaira bízhattak, határjárás céljából. De hát hazudozik a nép özszevissza, végül magam is kénytelen vagyok ebben a kerékvágásban haladni. Végeredményben mégiscsak a sógor meg a bácsika ül az én betlehemesházikómban, és nincs benne villanyvilágítás, csupán gyertyafény van.

– A karácsonyfát még az oroszok hozták – mondja a bácsika, vagy a sógor, de ezt nem akarom elhinni. Hiába is állít olyasmit, hogy ő gyalulta a talpát. Furdancs, meg ilyesmit emleget. Hát bolondnak néz engem?

Ha a dzsipen megjönnek a katonák, olyankor van jó világ. Az igazi telitalálat! Ki-be járkálnak a boltajtón, megállás nélkül zakatol a rézcengő, zaklatott hangon. Kos kolompját kellene a helyébe akasztani, annak sokkal megnyugtatóbb a hangja. Méltóságteljesebb, már amennyivel hosszabb a nyelve. Amúgy meg a csoda tudja, miye van ennek a csizmás népségnek. Naphosszat a fényképezéshez szaladgálnak, fényképezkednek nyakló nélkül.

– Tripperjük! – súgta nemrég az egyik ecsetelő a másiknak. – Az biztos, hogy van nekik! – És hallom is, ahogy kiabáltak egymásnak:

– Bölő!

Vagy végül csak ilyen hangot tudtak magukból kiadni.

Rangjelzés a zubbonyujjon, váll-lapon, csillag a galléron, sapkán, meg mit tudom én, még hol. Igazi aranyos sziporkázás! Mint aranyló hernyó mászik az egyenruhán az aranyász. Vagy vékony, piros bevarrás csorran a köpeny varra-

tán. Ez még a vérzivatarból maradt vissza. Ez csalja ki a szegélyre a tetveket. Tetveik is lehetnek még nekik, ruhatetű, hajtetű, lapostetű. Amit viselnek, az igazi mundér, naftalinszagú, mintha csak az ünnepre szedték volna elő, és most magukon szellőztetik utcahosszat, közben partizáncigarettát szívnak.

Valójában vagy valószínűleg ezeknek a cigarettáknak a füstjében lehetek én afféle hazajáró lélek, ki- vagy elszabadult szellem, egyhuzamban ötletekből építkező, lehetőleg a más kárára, de mindenképpen a magam fogékonyságának gyarapítására, valami szigorúan zárt, apró, szinte elenyésző egyéniség, s ez is csak ritkán csillan meg az egyre inkább sűrűsödő és mindinkább megkötő fekete festék mögül vagy a már lecsorgott festékréteg alatt. Engem inkább szélnek eresztenek, és könnyen megeshet, hogy nem is emlékeznek rám. A katonák semmiképpen sem, a katonáknak egy régi robbanás már végleg kisöpört vagy kiütött a fejéből, föltörte azt a zárványt, amelyben az én helyem lett volna, úgyhogy csak a tiszték tisztizárványában lehetnék föllelhető, mint afféle békebeli rémálom, amely a tábornoki nadrágok vörös lampszán halad lefelé, szerfölött megbízhatatlanul, tehát lehetnék akár árnyalódás is, valaminek vagy valakinek a színváltozása: vagyis hogy ördögös mivoltomban nem lennék egyéb, csupán egy, a jobb szokások szerint elfogadhatatlan maszatolás vagy árnyalat?

A jobb szokásoknak azonban édeskevés hódolója maradt létem e helyen emlegetett idejére, talán a sógor meg a bácsika, az ő régi vágású jellegük, ittfeledettségük, amiből csak én merítgettem még magamnak örök érvényű és -becsü tapasztalatokat, mert emennek, az újonnan érkezett, uniformizált népségnek elsősorban is nők jártak az eszében, pucér lábak – ameddig csak láb valakinek a lába – és csupasz hasak, föllibbentett női ruházatok és fedetlen altestek, az érintés – történjen az bármely testrésszel is – nyomán összeránduló köldökök; az ördög tudja, hogy van ez: hogy egy-egy alig definiálható testrész legyen teljes mibenlétem ellenlábasa, hivalkodva a maga rejtettségével és titokzatosságával, amikor pedig magam is titok vagyok. De hogy némileg pironkodva fedjem föl és mutassam magamat: no, azt már azért nem! Énbelém különben is, ha összetevünk mindent, csupán háltni járhat a lélek, de hogy pontosan kinek is a lelke, azt már másutt fogják mérlegelni; a sógoré meg a bácsikáé biztosan nem, az ő lelkük valami gyalupad alatt vagy satuban hálthat, képtelesenül arra, hogy kirojtozódva és sallangosan repessen, akár valami gazdátlan ezredzászló fényes haditett után! Ők csak afféle szunnyadozók, és attól tartok, hogy az én fiktív számlámra.

Valaki meg olvasgat a jelenlétemben, friss vagy régi újságot, de ez nagyon zilált egyéniség lehet, mert úgy bánik azzal az újsággal, ahogy különben a szélfúvás tenné a papírral: csörtög vele és lobogtatja, fény híján pedig megcsúsznak a betűk, diftongusokká állanak össze, a szokásostól eltérően kellene állítania a hangképző szerveit, ha valamelyiket ki szeretné ejteni. – Te mint én – mondhatná. – Én mint te – azonosulhatnánk közben. Am nem mond semmit, csupán a némaság van jelen a szeme előtt, nagy, analfabetikus némaság, értel-

mi félhomály, érzelmi vákuum, oly mértékű, akár a lepecsételt palacké, amelyet a sógor meg a bácsika kedélyhullámzásába vetettek. Ez valóságos ceremónia itt, akár a vasúti kocsik ütközőinek összecattanása a tolató-pályaudvaron, mielőtt a kertek alján összebarmolnák a szerelvényt. Ez egy valóságos háromszemélyes világ, nőtelen, akár a teremtés.

A bácsika útmutatása szerint egy falábú ember nyomait követem gondolatban, vagyis csak a falába nyomát, ahogy átlépte a sövényt. A kerek lyukakat követem a laza, tél eleji földben, ahogy a falábra nehezedett teljes testsúllyal. Jókora utat tett meg egy csapásig, de ott fölvette egy dzsip, amelyről viszont a keréknyoma alapján nem tudnám megállapítani, hogy jobbra ment-e, avagy balra. És most már sötét is van, csak itt-ott csillan meg az áradó, fekete színű olaj, többet nem tudhatok meg annál, mint hogy itt két világháború találkozott, s a későbbi szelleme vállalkozott rá, hogy magával vigye az előző lelkiületét, vagy csupán a megcsonkolt szubsztanciáját: egyszerűen odébbálltak, bizonyára még jóval sötétedés előtt. Hogy miről tudhattak társalogni, fogalmam sincs, lehet, hogy csak szótlánul ültek egymás mellett, jó negyedszázadnyi különbség a két ember között, egymástól idegenek, egymás nyelvét sem értnek, csupán nemzedékük határa érintkezik valahol, ha ez fontos vagy említésre méltó lehet – a közös és mára elavult történelem, amelynek mindketten a közvetlen leszármazottai, miként ez a háromság is a környezetemben, s talán még magamat is annak kellene tekintenem, ha egyáltalán valami bizalmasabb rálátásom volna a szituációra ebből a szélsőségből, ahová nyilvánvalóan a kedvem ellenére vettem be magamat, olyannyira, hogy nem győzöm értékelni és jellemezni fonák helyzetemet.

Jelenleg a kertek hosszán, egy pillanattal azt követően, hogy szem elől téveszttem a faláb lyuggatta nyomokat, szinte hadművelleti területre csempészve be magamat, ahonnan látom, hogy a vasúti töltés aljában sarjadt, mostanra lombjavesztett sövényen túl már sötét kompozícióvá zsúfolták a sínen a vasúti kocsik szelvényeiből álló hézagos részeket: ha én ily folyamatos menetét tudnám biztosítani valaminek, ahogy ez majd egyszer teljes súlyával nekilendül! Ám nem tehetek mást, mint hogy bizonygassam tétlen hallgatóságomnak, amely jobbára ügyet sem vet rám:

– Nézzék, kérem, én nem hiszek abban, hogy nagyon is borúlátó lennék! Éppen ellenkezőleg, akár hiszik, akár nem!

– Lóháton sem mehetnék, mert sorra leesnék róla – mondja a bácsika. Hanem minek kellene ide még egy ló is, hogy aztán valamennyien fölzsúfolódjunk a hátára: nem vagyunk mi már így is elegen? Hogy egymásba kapaszkodva, csupa tehetetlen ember, nyergeljük a szerencsétlen lovat a katonai kamionok forgatagában, amíg valamelyik le nem sodorna bennünket lovastul, mindenestül, hogy csak úgy ropogna a csontunk meg szakadna már a levegőben megtépázott és összehorzosolt bőrünk. . . Tartunk mi innen egyáltalán, vagy legalábbis tartanunk kellene valahová? Megzabolázhatatlan orosz katonai kamionon vagy hatalmas lendületbe jövő, azonosítatlan fölségjelzésű vasúti sze-

relvényen? Amikor mi épp fordított irányba szeretnénk venni az utat, az irányt, vagyis amúgy – épp ellenkező polarizálódást – mutat bennünk a késve fölhangolódott irányzék. . . És ennek nem én lehetek a kiagyalója, mert különben miért csaptak volna oda a feketefestőkhöz, ha nem azért, hogy ne figyelhessem fejükben a gondolat motoszkalását. És mindezt teszik a hadak útjának szélén, ahol józan belátás szerint csak a csalán meg a tövis terem, s egész menetoszlopok vizelete csorog le a vezényszót követően az árokpárt fűvén.

Ha-ha! – így a bácsika. – Hát ez is ellenvetés? – Pedig nem is volt semmiféle ellenvetés. Karácsonyi epizód volt, Luca-napi tervek, mindez helytelen megfogalmazásban és rossz megvilágításban, ahogy valaki csak önmagát győzögetné. Itt meg több valaki győzögette többedmagát, magam pedig mintha ott lennék a falábú ember pártján a légáramlat miatt föltúrt kabátgallérral.

– Ismerem én ezt a boldogtalant! – hallani, ahogy kiáltok. – Láttam, amikor zöld, vonalas, négybe hajtott levélpapírra írott levelet olvasott, amelyre piros színnel margót nyomtattak, s a margón lyukasztás is volt, hogy iratgyűjtőbe lehessen majd illeszteni, de errefelé iratgyűjtője senkinek sem lehet, úgyhogy miután elolvasta, majd összehajtotta, csak visszatette a késsel és pirossal mintázott szegélyű légipostaboritékba, de ezenkívül nem történt semmi sem, hanem csak nézett kifelé a boltablakon, és levette a szemüvegét, mint aki aznapra befejezte. A boríték egy csenevész nőszemélytől kerülhetett hozzá, olvasásra, vagy pusztán silabizálásra; a jobb felső sarkára szabályosan egy zöld, tizenöt centes bélyeg volt ragasztva, amely a New York-i kikötő részletét mutatta a Szabadság-szoborral, de a szobor nem volt egészen a talpáig látható, és egy avatatlant inkább emlékeztetett volna egy töviskoronás Krisztusra, és csak a kezében tartott fákljának nem volt betudható semmiféle vallási szimbólum sem. Tehát a boltablak barnára festett, szűkös keretével és a homályt tükröző, négyzet alakú fiókjaival nemigen mutatott egyebet, mint a levélolvasás bevégzett tényét, s emellé a csupa fölfelé fésült betűvel írott levél után el lehetett képzelni olyan helyet, ahol már esik a hó, miként az árusítás céljából kirakott színes üdvözlőlapokon, melyek még föltétlenül a háborús tartalékból kerültek ki, látszott a világosságtól és a fogdosástól már megrongált szélükön, meg hogy nem is volt sok, alig pár darab, s még mindig nem vette meg senki.

Avagy épp a levél tartalma volt olyan, hogy az embernek le kellett venni elolvasása után a szemüvegét, s elmerengni bizonyos dolgok fölött, amelyek papírra vetve immár tények, de amíg valaki le nem írja, semminek sem számítanak, még egy kocsmái beszélgetés menetét sem ütik meg, nem egy élemedett korú világét a roppantul nagy távolságaival, s, íme, egy valaki, aki e távolságon túl szinte bújtatva csatázik, vagy csupán erről számol be, hadifogoly japán katonákról, akiket őriznie adatott, miközben még az sem világos előtte, miként keveredett ebbe az egészbe, de aztán ment valahogy a dolog, ahogy a nehézkes írás is elaraszolgat a tollhegyen, itt meg mindenki tudni szeretné a benne összefoglalt tényállást.

Az igazi az lenne most, ha az ablaküveg elkezdene jegesedni, futna rajta a jégvirág karca, akár valami katonai barakk ablakán, a világ bármely pontján, csak az északi félteke negyvenedik szélességi foka fölött legyen, valamint az északi sarkkör alatt: e terület keretbe foglalt üveglapnégyzetei mindig is alkalmasak voltak arra, hogy valami hasonlót mutassanak vagy villantsanak akárki emlékezetébe, olvasást, írást, egy pillanatnyi magányosságot, egyetlen ember alakjával töltve ki az egész képet, akire mintha nem is lenne valami nagy szüksége nem a szemlélőnek, a képzelődőnek, hanem a világnak sem. Magam pedig eredetileg mégiscsak a túloldalon – az üveglap túloldalán – fogalmazódtam meg, tehát innen lehet bennem ez a fölháborító méretű elutasítás és negativizmus (mint eredendő kór), a lelki folyamatokban a féltekéhez illő örvénylésével szembeszegülő forgása, akár önmagam degradálása árán is, a tulajdon szakadatlan újradefiniálásomra igyekvő törekvés (törekvő igyekvés), amelynek a magam elképzelései szerint megfogalmazott világ a célja, ahol csupán én magam nem létezhetek a magam valós idomtalanságában, élményt és kalandot keresve, hajszolva idegen elgondolásokat, melyeknek csattanója előbb-utóbb összetevőmmé válna, valahol abban a szakaszban, ahol portrém a sötét fölületről a világos felé fordul. . .

Micsoda szatírfülem lehetnek, talán szörpamaccsal a hegyükön! Két, tehát egy pár aprócska fülem, testem arányaihoz viszonyítva semmiképpen sem nagyobb, mint a víziló lekerekített és fürge mozgású füle, esetleg az amerikai vidráé, ám ebben az esetben inkább szeretnék vadász lenni egy hatalmas folyókönyök néptelenségében, társadalmon és törvényen kívül, mivel európai létezésem legfőbb jellemzőit mégis ez adja, a társadalomból való kiválás és a törvénytől való eltávolodás lehetetlensége, ahol is egy számmal képesek végérvényesen meghatározni, és nem is annyira az eljárás lehetősége, hanem sokkalta inkább az akaratomon kívüli megléte háborít föl, mivel én nem a többi vagyok, akiknek ez jó, és nem is csupán egy vagyok, akit erre kényszeríthetnek, hanem kimondottan más vagyok, s erről fölösleges is beszélni, mivel ezt még önmagamban sem szoktam megvitatni, tekintve, hogy ez adottságaim lényege. A többi felőlem lehet akár ábrándozás is.

Habár volt ott azért egy-két észveszejtő dolog még, amelyet én – számomra legalábbis olybá tűnik – mindenáron családiasítani szeretnék, ám megbízható család híján nincs hozzá elégséges fogódzóm, a környezetem meg bizonyára érintetlen szeretne tőlem maradni, netán vár valamit a részemről, habár a jóindulatomat már elnyerte, úgyszintén a ragaszkodásomat is, hiszen mily nehéz lenne rajta kívül elképzelnem akár egyetlen vonásomat, főlemlegetni bármilyenű vonakodásom, mert egyáltalán hol élünk? No, hol? Érzésem szerint megszállt övezetben, különben kevesebb lenne mind a kamion, mind a lovas partizán, vagy esetleg valami vonzza őket e helyre? Netán ütközőpontjuk van itt? Tiszti kifőzdét nyitottak nekik? És mi a csodájuk lehetek én, ha mindig ott settenkedek a nyomukban? Kapcsolatot keresnék velük? Különben is tele vagyok háborús relikviákkal, de nem hinném, hogy akár egyetlen is ebből a

háborúból való lenne, például a sisak, amelyet viselek vagy az övembe dugott revolver, és csak tüntetek ezzel, mintha legalábbis bosszantani akarnék vele valakit, amott meg egészen más jár az eszemben, egyáltalán nem csatazaj meg ágyúdörgés, hanem inkább az a keresztüllőtt sisak a fejemen, amelyet előttem valaki egészen más viselhetett, s amióta keresztüllőtték, senkinek sem fülük hozzá a foga, még csak ügyet sem vetnek rá, mintha bizony fejfa tetejéből akasztottam volna le.

És ha onnan is akasztottam le? És ha nem is én akasztottam le, hanem valaki más, az még nem jelenthet olyasmit, hogy én éppen az a más lennék, csupán kerülőútként a tulajdon fantáziában, amely ugyanide vezetett. Tehát már itt is vagyunk a másságonnál meg a más milyenségemnél, úgyhogy most velem kapcsolatosan melyik is legyen melyik? Olyan ez az elgondolásom, mintha kockakövet vinnék a zsebemben, hogy csak már a megmunkálás is mennyi időt vehetett igénybe! Meg egyáltalán a gránit keletkezése, létrejötte, kialakulása, mert az sem lehetett ingyen a Teremtés részéről! Helyzetem fontolóra vételéhez tartozhat az a megállapításom is, hogy a Mindenséget tekintve csupán én lehetek itt ingyen, ez valahogy a természetes állapotom, s ebből a többi már könnyen kiszámítható, ha egyáltalán bármi is kapcsolódhatna vagy fűződhetne ahhoz a minőséghez, amelyre bármiféle számművészet igénybevételével lehetne jutnia az erre vállalkozónak. Mert nézzünk csak dolgom velejébe, akár a fejemet nyomasztó sisak golyó ütötte lyukján át. . . A számok világa különben is szivacsos, tekervényes meg üreges valami, rendszer, részint az atavizmus, amit az ember öt ujjá jelent, részint meg egy imaginárius világ az alapja, amely ad dies vitae tart, és akkor az ember egyszerre csak a végére ért a számsornak, és onnantól más viseli a lyukas sisakját, amelybe még vizet sem lehet merni, mert a golyó ütötte lyukon előbb messzire, majd a szint apadásával egyre közelebbre pisál, úgyhogy kiegészítésre szorul, ismét egy ujra, amely befogja a lyukat. S ez az egyet jelentő ujj akár a számsor, akár a világ kezdete is lehetne. Tehát ha nem szeretnénk visszazuhanni a kezdetekhez, semmiféle lyukat se fogjunk be. Hagyjuk a dolgok folyását. . . – merülök el a hűvös teóriában, késő este, ugye, mint afféle születőben levő Jézus Krisztuska, nem is, inkább elvetéltőben levő bizonytalanság; vagy csak az idő hozza ezt magával, a szemhatáron végleg lezáruló feketeség, aminek folytán a látható mindenség ismét a kimozdíthatatlan vízszintbe kerül, elül a látszat, és nem marad vissza semmi sem. De pontosan így!

Bár legalább egy vezényszó lenne! Csak azt nem értem, miért nem kiáltanak már, hogy: Nóta! És meglepetésként váratlanul akár fényszórókat is gyűjthetnának, szörnyű tapogatókat, behálózva jó nagy területet a szinte nappali fény sávjaival, akár egy szögcsdróttal körülvelt terepet. Mert egyáltalán bizonyos lehetek-e abban, hogy nem szögcsdróttal bekerített helyen éledek, miben lehetne egyáltalán bizonyos bárki is? Hogy ez az egész nem csupán elsötétítés. . . Hol van annak a biztosítéka, hogy hamarosan nem fogok magam is fönnakadni a ballangók között a szögcsdrótkerítésen? Ezt megelőzendő lenne

szükségem a nótára, a hangzása után igazodni, persze, amennyiben a nótázók nem a szögesdróton túl nótáznának – vagyis mi ebből a tanulság? Hogy mindenáron tartanom kellett volna magamat a betlehemesek terepismeretéhez, ha egyáltalán voltak, és nem elrugaszkodva a közelükből ragaszkodnom a magam betlehemes házikójához, amely akár egy madárház vagy madáretető, az övéké meg bizonyára bölcsőnyi lehetett, hogy legalább négyen cipelhették, s amerre mentek, távolról sem ismerték a szögesdrótot, e helyen pedig már a gondolataim is belegabalyodtak, szögesdrót lehet az ingem, és imádság közben szögesdrót az olvasóm.

Úgyhogy mire ennek a végére érek. . .

Tehát erről a részről is kellőképpen irritálva érezhetem magamat, már annak a gondolatára is, hogy valaki zseblámpával a szemembe világíthatna, és fölényeskedőn, hogy ne mondjam: büntetlenül a képembe nevetethne, anélkül hogy akár hírből is tudhatnám, hogy kiről lehet szó, ki teheti ezt velem, mert az biztos, hogy akárki megteheti, s ebből eredően minél riasztóbb külsőre lenne szükségem, hogy aki netán mégis rászánná magát a zseblámpafénynél való vizsgálgatásomra, örökre elmenjen az ilyesmitől a kedve – legalábbis vöröslő hullószáját kellene rá tátanom, védekezésképpen, vagy valamely táplálékom emésztési folyamatomba iktatott darabját lógatni ki ráncos szájszegletemből, s a kecskék elvakított szemével meredni a lámpa tükrözésébe; no, most ehhez a jelenethez lenne szükségem még a fakó, egyenes szálú és kopott fecskefarokként kétfelé ágazó szakállra, amely mindenképpen szerepet játszhatna ártatlanságom és jó szándékom bizonyításában.

Hanem hogy az idő így előrehaladt, ideje lehet már annak is, hogy fölmerüljön bennem: nem ez vagyok-e én valójában is, aminek elmondom magamat, azzal, hogy eszem ágában sincs senkit sem áltatni bizonyos tulajdonságaim fölelmesítésével, sem pedig körülményeim részletes firtatásával, csöppet sem férfias fölhánytorgatásával, mert hiszen kell hogy legyen bennem valami kemény is, tekintve, hogy nem omlok össze nyomban a tények terhe alatt, vagy nem ránt le a földre a zsebemben hordott kockakő súlya, amelyből talán már kiszökött a fagyosság is, átmelegedett a testemmel való érintkezéstől. Majd az idők folyamán bizonyára szépen meg is fog kopni az érdes oldala, fényes lesz, hogy szinte emlékműnek állíthatom majd oda valahova, megfelelő helyre, mint testem formálta alkotást, majd ha végül is világosan meglátszik rajta, hogy melyik is a szilárdabb! Mert erről is akarok én szólni, a föltehetőleg gyémántos csontjaimról meg platinabőrömről, s hogy mennyire félelmetes mind ezeknek a tudatában lenni. . . Éteri, ezoterikus vagy mit tudom én, milyen szóval lehetne ezt pontosan kifejezni, csak annyi a bizonyos, hogy az nem az én szavam, talán még el sem kezdték használni azt a szót, valahol a messzeségben csendült eddig csak, de vajon kinek a hangján?

– Gyerekésszel annyi mindenre kapható az ember – állapítja meg a bácsika a madárházban –, csak csatangol a sötétben, mintha tűzijátékra várna. . . Mintha valaki a bolondját járatná vele.

És én eközben a bácsika hatalmas vaskerekére gondolok, amelyet egy gőz-gép viselt még nemrégiben is az oldalán, forgatható állapotban, és a gép is szintén a bácsikáé lehetett, de hogy végül is mi történhetett vele? Fölfűtötte, amíg csak a gőznek nem lett kellő nyomása, s azután elindította, majd rögzítve a kormányát, magára hagyta, elengedte? Nekiengedte egy korai órán a ködülte, zúzmarás lapálynak, menjen, amerre lát? S ezt követően már senki sem látta, a bácsika sem tud róla, pedig már több ízben is hivatalosan megkérdezték, hogy: No, mi van a géppel? A válaszadás elől költözhetett be az én madárházamba, betlehemes kalitkámba, és most aztán vár, meg vitakozik a sógorral. Simára borotvált arccal érkeztetett, azonban mostanra már kiütköztek az ősz borostái.

Elkeseredett vagy kétségbeesett kísérleteket tehet arra, hogy alászálljon a gondolkodás mélyrétegeibe, a filozófia ősi tárházába, ám egy gépről, egy mobil valamiről nem lehet csak úgy alászállni, ahhoz a lényét kellene kicserélni, nem csupán a ruházatát; a majdnem a derekáig előrehaladott XX. századból nincsen ám visszaút, innen csak előre lehet menni, és hiába is tántorogna meg támolyogna most, hogy: merre előre? Viszont nyugalmi állapotában, az ágy szélén ülve elég világosan észlelheti az irányvételt, amelyet az általunk is benépesített kor kijelölt: tehát vagy vele tartani, vagy elpusztulni, némi gondolkodási idő után.

Úgyhogy a bácsika most a gondolkodási időt tölti itt, vagy a gépe sorsát fontolgatja, hogy meddig is juthatott egymagában, nagy lendkerékpörgetés közegette a megadott útirányon? Valami löszfalnak ütközhetett, s aztán ott erőlködött, amíg csak a bordás hátsó kerekeivel be nem ásta magát a talajba, ahol megfenekelve szörtyögött még egy ideig, amíg csak gőzregulátorának két vasgömbje le nem hervadt, és most ott van, a csoda tudja, hol. Az effajta roncok nyomán születhetnek a legendák.

És én ebben nem vagyok partner, én a magam tevékenységével vagyok elfoglalva, ha ezt egyáltalán tevékenységnek lehet nevezni, a sógor a partner, én meg mindössze csupán e korszak szórakozott nyomolvasója, idegen csengésű hangokkal, amelyről talán jobb volna úgy vélekednem, miszerint az ég torkán tör ki, habár magam is alig hallom, mintha elzsibbadtak vagy elsorvadtak volna a hallócsontjaim a hosszan tartó füleléstől: hogy énekszó meg szélzúgás, most meg már abban sem vagyok biztos, hogy magamban motyogok vagy hangosan beszélek-e, a lényemet vagy a lényegemet igyekszem összeguberálni a világ figyelemre méltó darabjaiból, csatatérnyi vidéken széjjelhányt véletlen tartozékaiból, szakadatlanul elszánt, szinte földalatti küzdelmet folytatva azért, hogy ügyet se vessenek végre rám, függetlenedhessem valamiféle kétségbeesésben, ami lépten-nyomon a szemem elé tárul. Tehát egy égbekiáltó jelenidőszerűséget szeretnék érvényesíteni magamban, amilyen szerintem csak a haldoklás lehet, kizárólag ez, és semmi más, végtelenül kiélesedett érzékekkel, és hogy én ezt majd túlélésem, vagy csak egyszerűen átélésem, akár valami magasabbrendű beavatkozást a még kifejtetlen számrendszerembe, egy

összetettebb művelet beiktatását abba a nevetséges számsorba, amellyel jellemzőim figyelembe vételével jelölnek. Hogy egyszerűen csak föltűnik majd egy képlet, amelynek a jelentésével ugyan én nem leszek tisztában, de ugyanígy mások sem, és a különbség köztük meg köztem csupán annyi lesz, hogy nekem nem is kell megoldanom e véletlen útján szerzett, de ekkortól nekem tulajdonított képletet, mivel én kétségtelenül át is fogom élni a végeredményét, míg másoknak ki kell hámozniuk legalább a megközelítő értékét, bármily komplikált műveletek árán, s ezek megoldása bármennyi idejüket is vegye igénybe: nos, ennek leszek én a szenvedő alanya, mint fölkoncolt állítmánya, mint egy törtvonalakra zsúfolt, algebrai képletű hőse, és hogy ennek lehetséges eredménye idővel szakdolgozatok egész sorát szülje; és mindez még mint csak teória, nevetséges részletkérdés, akadémikuskodás a teljességhez képest, egyelőre csak föltételezett szögesdrótkerítések (afféle nagyzárójelek) között kallódó lehetőség, amelyhez hasonlókat immár gyerekekkel tanítanak a nemrég újra beindult általános hatosztályos iskolákban. Hát és az én képzésem hol marad el? Vajon hol szerezhettem furfangos képesítésemet, amely vetekehdhet egy elképzelt marslakóval, aki e képletet csak nyelvi rendszerbe foglaltan tudja előadni? És hogy itt csupán egy civilizációs áttétel hiányáról lenne szó? Ezt kellene még valahová beiktatni?

Egyedül ez lehetett az oka, hogy nem voltam képes figyelemmel kísérni a fekete festők visszafogott számtani haladványának ütemét sem, amíg csak megkönnyebbülésemre nem kezdtek el a saját kezükre vagy inkább a sötéttség kezére dolgozni, egészen addig, hogy talán már a kecskék is fekete tejet adtak volna a kezük alatt, szaglászva a nyirkos, festékszagú szél iránt, a szarvukat is szembefeszítve vele, hogy lecsússzon a hátukon, és ne borzolja frissen elszíneződött szőrüket.

– Szélroham! – üvöltözhettem volna ekkor a sisakom alatt, ahogy csak a torkomon kifér. – Szélroham! – s berozsdásodott tárú revolveremet is előránthattam volna övemből, mint aki komolyan gondolja az ézzengető vezényszó után a hadmozdulatot is. Valami elméleti katonásdi is kialakulhatott volna a fejemben, afféle sakkjátszma, ajándékba kapott sakkfigurákkal, habár itt fönnállt volna a kockázat, hogy egyáltalán nem ismerem a játékot, vagy az alapszinthez viszonyítva látatlanból is rendkívül jól ismerem, olyan valakiként, aki régi hadifogolytábor kenyeréből gyúrt (amikor még volt mit enni) aprócska figuráin sajátította el a különböző megnyitásokat, s mellé bőséggel hallgatott agitációt is, aminek most újból nagy hasznát lehetne venni, csak tömeget kellene hozzá keresni vagy toborozni – hanem ebben a sötétben, egy föltételezett karácsony este, nyirkos, havatlan időben. . . habár a moha napközben még zöldülni látszik, élénk színű a mélyponton járó naptól megvilágítva, ahogy tulajdon magasságánál is hosszabb árnyékot vet. . . Nos, ez zajlik talán a környezetemben, vagy a rendezhetetlen képzeletemben, mialatt ajándékot várok, sakkkészletet meg egyéb ostobaságot, megrögzött gyermekként, mint akit nyakon lehet csípni és meg lehet ajándékozni, és nem mintha pusztá idea lennék, eb-

ben merülne ki mindenestül a létezésem: eszmeiség – hát nem lehetek valahonnan ismerős? Legalább mint kísértet, amely bejárja Európát? A jellemző huzavonával a meghatározásom körül. . .

A legszívesebben most odabenn a bolti árnyékok közt időznék, mint afféle koszlott macska, kályhaközelen, valahogy szakadatlanul szürkén a pernyétől és foltosan a koromtól, kipattanó szikrától megperzselt bundával, fél füllel naphosszat a házitücsök cirpelésére figyelve, de, bizony, hiába, mert csak alkonyat után jelenti magát, a sárral együtt a padló rései közé tiport hangjával, miközben én a levél után tapogatom.

Végére meg hol lehet itt a sámli, hogy fölálljak rá, mintha nem érném el a polcon azt, amit keresek: nagy léptékű, szétteríthető térképet, valóságos földabroszt, amely szinte bokronként részletezi a szemem előtt a sötétben elkallódott terepet, bár az is fölmerülhetne bennem, hogy ugyan minek, amikor elszánt célom elsősorban az, hogy ha lehetséges, elhagyjam – az már nagyjából egyre megy, hogy egyedül-e vagy a bácsikával együtt, vagy az egész, betlehemes jászolban nevelt családommal, amelynek összevissza hányan is lehetnek tagjai, meg kezdjem el most fontolgatni, hogy kik? – esetleg várnom kell még valamire, okmányra, netán időpontra, s amíg ez meg- vagy elérkezik, alighanem mindegy, hogyan ütöm el a senkitől sem ellenőrzött időmet, roppantul mértéktelenre sikeredett eltévelyedésemet, amely mindinkább valaminek a látszatát igyekszik öltetni, és ez a látszat is engem formáz, csupán azt nem értem, hogy mellettem, avagy ellenem szól-e? – Hát nincs itt semmi jel, ezen az egész világon semmitlen semmi, amely valamiféle szárnyalásra utalna tehát – kapom föl a fejemet a magam képtelenségétől sarkallva, hiszen ha már beleéltem magamat, úgyse sok értelme lenne viaskodni vele, mert ha viaskodnék is vele, legföljebb kényszeríteni fog, hogy szögesdrót olvasóm hosszán imádkozzak, akár kaphatónak talál erre, akár nem, sőt, akár tudok, akár nem.

Hogy nem tudok – ezzel aligha oldanám meg a kérdést, hogy miféle szerzetük is vagyok, bogoznám ki a gubancot, amely magába foglal, potenciális elmeg kívándorlót, kivonulót, fenekestül fölkavart festékesvödört, pedig hány-szor hangoztatták: Csak csínján, mert különben minden irányba csorogni fog, és az egész majd semmit sem ér, csak veszett csúfság lesz, amit végül le sem lehet vakarni. Nos, itt tarthatunk most valahol, a levakarásnál, ahogy a sötétben nekilátnak azok, akik odakenték, mivel ismét tiszta fölületet óhajtanak, nem tudni, hogy önszántukból-e vagy valaki másnak a meghagyására. És én ebben már nem veszek részt, de nem is akarok, még távoli szemlélőként sem, mintha valamiképp vétkes lennék a dologban; én mint áldozat! Rosszra sikeredett légkörben fontolgatom, hogy immár hogyan érhetném el a teljes észrevehetetlenségemet, olyan valakiként, akinek jelenléte mostanra tárgytalanná vált. *Őnarckép ferde virággal (páfránnyal).* – Élven tehát a tárgytalanságban, vagy magát a tárgytalanságot folytatva, telítődve valamivel, idegen anyaggal, mint ha épp bebalzsamozásomat készítenék elő, azzal, hogy nincs is rajtam bebalzsamoznivaló, még annyi sem, mint egy páclében ázó, lerántott bőré vadnyú-

lon: olyasforma egyénség vagy személyiség lehetek, akit képtelenség valami hatalmas barom alakjában elképzelni, baromi nagy tagokkal és vaskondérnyi, kormos fejjel, mivel csak egy lyukas, átlótt páncélsisak alatt éldegélek, első-sorban abból a megfontolásból, hogy ahová egy ízben a golyó betalált, oda másodszor már nem biztos, hogy be fog találni – ez a valószínűség képezi minden védelmemet –, főként csupán egy potenciális harcmezőn, amely ugyan a földkerekség bármely pontja lehet, s épp ezért is kerekedhetett fölül bennem a készség bármiféle helyváltoztatásra, elszántság az odébb-, el- és kivándorlásra, mivel a fogalmak közül valahogy mindig jobban vonzódtam az újhoz, így az óhaza és az új haza (Amerika) fogalma közül is inkább az újat választanám, tengerentúl meg ilyen elképzelések lötykölnek a sisak alatt az agyvelőmet, nem kívánnám sokáig figyelemmel követni azt, ami itt történik, mondjam úgy, hogy a szemem előtt? Vagy inkább úgy, hogy a hátam mögött? Ettől függetlenül valami történik, és legfőképpen arról van szó, hogy ezek az események nem kedvelnek engemet, valahogy nem a javamra zajlanak, szánt szándékkal vesznek olyan folyást, mintha nem is léteznék – az, hogy a habitusomra törnek, nem minősítés, mivel inkább kétségbevonnak, inkább nullaként formálnak meg, akár valami cirkuszi karikát, s rajtam keresztül ugratják át rémeiket, szörnyetegeiket meg mindenfajta eltorzult lényt: megérezem, már amikor felém közelítenek. Valami külön nagy lelki erővel rendelkezhetnek e fölény biztosításához, ez pedig az arra való kaphatóságukban rejtezhet, hogy bármikor készek leverni fejemről a sisakot, pucérra vetkőztetni, mint bármely elgondolásukat, bármire rákényszeríteni, én pedig oly ostoba vagyok, hogy mindezt meg is csinálnám, ha egyszer a sisak nem nyújt ellene védelmet: egyszeriben tehát úgy érzem, nem jó helyen testesültem meg, s ezt a hibát szeretném is lopva, ám menten korrigálni, még mielőtt módjukban állna rajtakapni bennem a szándékot, és szembesíteni a maguk szándékával, amely, semmi kétség, föltétlenül ellenkezik az enyémmel. . . Hogy inkább már-már vélhetném magamat idegen elgondolásnak, talán akár butykos fenekén lötyögő zavaros tartalomnak, karácsony este. . . Beletelepedve lassan a szentfazékhangulatba, ebbe az irdatlanul nagy kegyelmi állapotba, amelynek irdatlansága érzésem szerint leginkább valami középpont köré szeretne összpontosulni, ami még véletlenül sem szeretnék lenni, a körülmények ne tereljék rám ennyire a figyelmet! Ha meggondolom, nem is igen merek mutatkozni otthonomban, ahogy a betlehemes jászolba sem volna bátorságom befeküdni, ha már imádás céljából kiemelték belőle a Kisdedet. Hogy mindig a képtelenség határához kell döngölőznöm, mintha valami megveszekedett Anteuszként ebből nyerném az ösztönzést az önmegevalósításomra, ez adná az aurámat, ahogyan a gömbvillám is ered valahonnan – no de ilyen sötétségben legföljebb egy odafagyott vizeletfolt benyomását kelthetem a föld föllazult és portól megcsapott, porózus fölszínén, ahogy fürgén odébb kocogok, akár a pipiske vagy a papírszák szélfúttá darabja, amelyből a boltban még mikor kimérték a cukrot! (A cukor még a légiposta-küldemény érkezése előtt legalább egy esztendővel elfogyott, ha nem

kettővel, és inkább hasonlított egy papírzsáknyi vörös hangyára, mint kristálycukorra.) Magam tehát inkább a kristálycukor utáni idők üres és hő hatására sem karamellizálódó, szabálytalan – ha nem épp amorf – kristályrácsaiból csapódhattam ki, esetleg szeparálódhattam, vagy legalábbis ilyen ábrándokat hajszoltam, eléggé fejetlenül, de igen lelkesen, egyáltalán nem olyan valakire emlékeztetve, aki, művi úton kerekedett a világra, úgyhogy valami eredetemnek kellett léteznie, hacsak annyira magam mögött nem hagytam, hogy csupán az emlékezetemben tapogatózhattam volna valami kurta, sekélyes tartalmú értesülés után, amelytől végül is nyugodtan eltekinthetek, mint következmények nélküli valamitől, amely nem érlel és nem is fagylal semmit sem az ereimben, a jonhomban, vagy már abban, amit a térfogatomnak tekinthetnék, hálózatomnak vagy rendszeremnek, amely önmagából termel és hoz létre, csak ha tudnám, mire föl. Mivégre? (Hát nem érdekesítő kérdés? Számomra örökkéig a legérdekesítőbb marad, szinte lerúgja rólam az abroncsot, legalábbis amíg a keletkezési helyem tart fogva, mert így kétségtelen tünetegyüttest alkotunk, afféle történelmi vagy élettani egyedülállóságot, példátlanságot, különvalóságot.) Meglétem nehezen lenne másképp meghatározható, mint szenttelen produkció.